

סימן יג

בשרות העופות של זמננו לדעת החזו"א

ב ובתמורה ל' ב' פליגי ר' אליעזר ור' יהושע בולד טרפה אם קרב לגבי מזבח, ובחד לישנא אמרינן דפליגי בדין זה וזה גורם דר"א אוסר ור"י מתיר, ובבכורות ז' א' הקשו מזה על מה שנחלקו שם להיפך בטמא הבא על הטהורה אם הולד מותר, ותירצו דהתם בקראי פליגי נועוד אמרינן דלא משכחת לפלוגתייהו אלא כשהטמא הוא קלוט בן פרה ואליבא דר' שמעון דאסר ליה, כי טמא גמור אין הטהורה מתעברת ממנו, ולפ"ז לדידן ע"כ ליתנהו להני דרשות דר"א ור"י, והדר דינא שתלוי בדין זה וזה גורם, ועיין להלן הנ"מ מזה].

ובתוס' שם כתבו ומה שמזכיר כאן זה וזה גורם ובפרק אותו ואתו בנו נקט לישנא דחוששין לזרע האב משום דהכא איירי בדבר הבא מהיתר ואיסור שייך שפיר זה וזה גורם. והנה ממה שתירצו דבהא דחולין לא שייך לומר זה וזה גורם מבואר שקושייתם היתה שגם אם חוששין לזרע האב לישתרי מדין זה וזה גורם, ולכאורה בעו למימר שהולד לא יאה לא חיה ולא בהמה, שעל כל אחד מהם י"ל שאינו גורם יחיד.

והנה בחידושי הגר"ח פ"ג ממאכלות אסורות כתב דלא שייך דין זה וזה גורם רק במי שאין איסורו מעצמו אלא מחמת שיוצא מן האסור, שלכן אם יוצא רק על ידי עוד גורם אינו נחשב יוצא מן האסור, אבל דבר שהוא מדיני

א בחולין ע"ח א' וע"ט ב' פליגי תנאי אי חוששין לזרע האב לענין אותו ואתו בנו ולענין כלאים דהרבעה והנהגה, ומסיק דר' יהודה מספקא ליה אי חוששין לזרע האב ואולינן לחומרא לדון אותו לגמרי כמין של אמו ולדון אותו כמעורב משני המינים, וכן פסקו כל הפוסקים חוץ מבה"ג כמ"ש הרמב"ן וש"ר [ולענין אותו ואתו בנו נחלקו הפוסקים אם גם בזה הוי ספק או דילפי' מקרא שאין איסור רק עם האם].

ובהמשך הסוגיא [ע"ט ב' ופ' א'] מבואר דתיש הבא על הצביה או צבי הבא על התישה תלוי ג"כ בנידון זה, דאם חוששין לזרע האב בתורת ודאי חשיב מקצת שה ומקצת צבי, ופליגי ביה תנאי אי חייב בכיסוי הדם ובמתנות או שפטור משניהם, ואם אין חוששין לזרע האב אזלינן לגמרי בתר האם, וקי"ל כרבנן דשה ואפי' מקצת שה, ולכן אם אמו בהמה חייב בודאי במתנות ואותו ואתו בנו ואם אביו בהמה הוי ספק, וכן לענין מקצת צבי להתחייב בכיסוי הדם, אם אמו צביה חייב בודאי ואם אביו צבי הוי ספק [כן הוא פשוטו הסוגיא, וכן פסקו הרשב"א והרי"א ז", וכן הוא ביש"ש ובש"ך וט"ז ובהגר"א יו"ד סי' ט"ז וסי' כ"ח ע"ש, ובדברי הרמב"ם יש כמה סתירות בדינים אלו, והאריכו האחרונים לבאר, ובפשוטו משמע שפסק חוששין לזרע האב בודאי, ואכמ"ל].

ג"כ הטעם שצריך למסקנא פסוק לאוסרו אליבא דר"י. [ובנחלת ברוך שם כתב כסברא השניה של החזון איש ע"ש, וכ"כ בשיעורי הגר"ז בשם הגר"ח].

ומסיים החזו"א שם שזהו ג"כ כוונת התוס' בתירוצם הנ"ל, דבחולין דיינינן רק אם חוששין לזרע האב אבל אם חוששין יש בו חומרת האב ולא אמרינן זה וזה גורם דהתם הנידון על מהותו [ר"ל דכיון שאינו איסור על כרחך שהנידון על מהותו], אבל הכא מצד איסור טמא שייך שפיר היתרא דזה וזה גורם.

אמנם לפ"ז אין לשון התוס' מדוקדק, שהרי יתכן גם איסור והיתר התלוי בדין המין בעצמו. ופשטות דבריהם משמע שכונתם לחלק גם בדיני המין גופא, שלענין איסור והיתר יש לומר שלא יהא לנולד דין של מולידיו כיון שאינו אלא באחד מהם, אבל שאר דינים על כרחך לדמותו למולידיו. ואולי הטעם, שגם איסור התלוי במין מ"מ האיסור הוא דבר בפני עצמו, ושייך לומר שלא יחול האיסור על הולד, אבל איסור חלב ודין כיסוי הדם ואותו ואת בנו אינם דין בפני עצמם אלא שבמינים אלו נאמרו מצוות אלו, וכל שהוא בכלל המין ממילא חלה בו המצוה, ולכן אם מתייחס לשני מינים יהיו בו המצוות של שניהם [ובנחלת ברוך שם כתב חילוק הנ"ל רק בדעת הרמב"ם ולא בדעת התוס' ע"ש].

והנה בחולין ס"ט א' מיבעי לן בכך פקועה שהוציא ידו קודם שחיטה ואזיל אבן פקועה דכוותיה, אם אבר מוליד אבר וחתך ליה ושרי או מבלבל זרעיה, וכתב הר"ן דאי אזיל אבן פקועה שלא הוציא ידו הוי ליה זה וזה גורם ושרי אפי' ההוא אבר, והנה אי אזיל אבהמה מעלייתא מבואר בגמ' שם שהולד אין לו תקנה, וכתב הר"ן דלא שייך בזה דין זה וזה גורם כיון ששניהם היתר

המין בעצמו ואנו דנים את הנולד משני מינים איזה מין הוא, זה אינו תלוי בדין גורם ויש לו כל דיני מולידיו, ואם חוששין לזרע האב יש לו גם את דיני האב, ואם אין חוששין יש לו רק דיני האם.

ובגליון מרן החזו"א השיג עליו, שאם כן מה פריך בגמ' אהא דאסר ר' יהושע טמא הנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא מהא דשרי ולד טרפה משום זה וזה גורם, לימא דשאני עיבורו מן הטמא שהעיבור מחמת המין בעצמו, וסיים שזה הכריח לרבנותו בתוס' לחלק בין אחד היתר ואחד איסור לשניהם היתר, ולא חילקו בין איסור מחמת מין לאיסור אחר. [שו"ר בנחלת ברוך סימן א' ענף ג' שכתב ג"כ כדברי הגר"ח הנ"ל, וכתב שבזה מתורצת קושיית התוס' ע"ש].

אמנם בחזו"א בכורות סי' ט"ז סקי"א חזר בו וכתב כדברי הגר"ח ע"ש, ובהמשך דבריו תירץ קושייתו שבגליון הנ"ל, דטהורה שעיבורה מן הטמא יש לדון על הולד משני צדדים, יש לדון על מהותו ולומר שיש בו מקצת גמל וזה תלוי אם חוששין לזרע האב, ובזה ודאי ראוי לאוסרו מחמת מקצת גמל ולא שייך בזה דין זה וזה גורם, ועוד יש לדון עליו ולאסרו דלא עדיף איסור טריפה מאיסור טמא, וכי היכי דטריפה אוסר את המתהוה ממנו ה"נ איסור טמאה אוסר את המתהוה ממנו, וזה תלוי בדין זה וזה גורם.

והא דס"ד שהתיר ר"א משום זה וזה גורם ולא אסר לה משום מהותו שעל זה לא שייך היתר זה, כתב החזו"א לתרץ בשני אופנים, או דס"ל לר"א אין חוששין לזרע האב ורק מדין נגרם מן האיסור שייך לאוסרו [ע"ל סק"ג], או דבקלוט בן פרה אף שיש בו איסור טמא מ"מ אינו נחשב מין טמא, ולכן אין לאסור את בנו מחמת עצמו רק מחמת שמתהוה מן האסור, וזהו

וכנ"ל], וא"כ מה שתלו בגמ' דין הנולד מטמא הבא על הטהורה בדין זה וזה גורם הוא גם לענין עצם הגדרת מינו [ולא כמ"ש החזו"א והנחלת ברוך דבקלוט לא שייך לומר הגדרת מין], ושפיר הקשו בתוס' דכיון שאין חוששין לזרע האב הרי אינו נחשב כלל ממין האב ונמצא שלענין הגדרת מינו ליכא אלא חד גורם, ובאמת בולד טרפה לא שייך להקשות כן כי איסורו הוא משום נגרם וכנ"ל, אבל לענין נולד מטמא וטהורה ס"ל שאין לדון בו אלא משום יחוסו וכדברי החזו"א בגליונות הנ"ל.

ד) והנה בחולין ס"ב ב' אמרו דתרנגולא דאגמא אסור ותרנגולא דאגמא שריא [קודם שראוה דורסת], והתוס' בנדה נ' ב' הקשו דלישתרי הזכר כדתנן היוצא מן הטהור טהור, ותירצו שהרי האם לא ילדה האפרוח אלא ביצים הטילה והאפרוח מעפרא קא גביל ונאסר ממילא ע"י סימני טומאה, וחזרו והקשו דליתסר הנקבה למ"ד זה וזה גורם אסור, ותירצו ג"כ מטעם זה דמעפרא קא גביל, ובפשטות מבואר מדבריהם שגם לענין קביעות המין שייך היתרא דזה וזה גורם, ובקושייתם הראשונה רצו להתיר מהאי טעמא גם כשהולד בדמות טמא [דלא משמע שקושייתם למ"ד אין חוששין לזרע האב], ותירוצם דכיון דמעפרא קא גביל אזלינן לפי צורת הולד עצמו.

והנה יסוד הסברא דמעפרא קא גביל בתמורה ל"א א' ומודה ר"א באפרוח ביצת טרפה שמותר, ומפרשינן טעמא לאימת קא גבלה כי מסרחא וכי אסרחא עפרא בעלמא היא, ולענין ולד טרפה שאיסורו משום יוצא מן האסור וכנ"ל מובן דכשיוצא מעפרא לא שייך לאוסרו, אבל מה שכתבו התוס' סברא זו לענין תרנגולא דאגמא שהנידון על יחוסו אינו מובן, דמה בכך שהוא עפרא סוף סוף מינא דטמא הוא, וכל שכו שאין מובן מה זה טעם לאסור את היוצא מן הטהור,

וכדברי התוס' הנ"ל, ויש לפרשו כשני הפירושים הנ"ל, דמה שאין בו שחיטה הוא מהגדרת עצמו כמו איסור חלב ומצות כיסוי, אבל איסור האבר היוצא הוא דין נוסף ולא מחמת מהותו.

ג) והתוס' בבכורות שם סייעו ומיהו קשה כיון שאין חוששין לזרע האב מאיזה טעם תחשב ולד טרפה זה וזה גורם, והיינו דאף שתירצו דלא שייך דין זה וזה גורם בהא דחולין, מ"מ אכתי שייך היתרא דאין חוששין לזרע האב גם בהא דבכורות, ואף שהנידון על איסור והיתר, מ"מ אם אין חוששין לזרע האב הוי האב כמאן דליתיה ורק אמו נחשבת הגורם שלו.

ובחולין נ"ח א' תירצו על זה כעין דבריהם הנ"ל, דלא שייך לומר אין חוששין לזרע האב רק במקום ששניהם היתר, אבל כשאחד מהם איסור הוי זה וזה גורם, ובאמת לענין ולד טרפה דקאי בה התוס' הסברא פשוטה שלא לומר בה אין חוששין לזרע האב, שהרי היא עצמה אינה טרפה [דהא מיירי בנטרפה ואח"כ נתעברה] ואיסורה משום שנגרמה מן האיסור, ובודאי האב הוי גורם להויית הולד, ולא יתכן שיחלוק על זה מ"ד אין חוששין לזרע האב, ורק לענין הגדרת מינו של הולד שייך לומר שאינו נידון אחר אביו, וכבר חילק כן הגר"ח שם, ואף אם נדחוק שלזה גופא נתכוונו התוס' בחולין [וכדפירש החזו"א לדבריהם בבכורות וכנ"ל], מ"מ תיקשי דעתם בבכורות שלא נחתו לחילוק זה והניחו הדבר בקושיא.

וצ"ל שהתוס' [עכ"פ בבכורות] ס"ל דשייך דין זה וזה גורם גם לענין הגדרת המין, דסוף סוף הגדרתו תלויה במולידיו ולא בצורת עצמו, שאם אינו דומה למולידיו הוא נדמה ולא מין אחר, ושפיר י"ל שקביעת מין הולד יש לה שני גורמים ואי אפשר לקבוע בו רק מה שיש בשניהם [ועכ"פ לענין האיסור התלוי במין

על המין ולא כהגדרת המין עצמו, ולכן שייך בו דין זה וזה גורם כי חלות האיסור של הנולד תלוי במולידיו, ועל זה כתבו התוס' שבעוף אינו כן, דכיון דמעפרא קא גביל אין לו מולידים, וגדר האיסור תלוי בצורת עצמו.

ומיהו בחולין ס"ב ב' כתבו התוס' שאין לפרש שמין אחד הוא שהזכר טמא והנקבה טהורה דכל היוצא מן הטהור טהור, והיינו שיש לדון את הולד בדין המולידים וכיון שזה וזה גורם מותר, וכן מפורש במרדכי בשם ר"ת וראב"ן וראב"י וראב"ה ע"ש ונגם התוס' בנדה שם מסקנתם כפי ר"ת שהם שני מינים, ואף שמה לא מוכח שחולקים על עצם הדבר שאין העוף נידון לפי מולידיו, שהרי לא כתבו ההכרח כדברי התוס' בחולין, מ"מ במה שכתבו אח"כ ועוד כיון דלא כו' משמע שכוונתם כעין דבריהם בחולין, אלא שאין דבריהם בזה ברורים כ"כ, וצ"ע, ובודאי כן עיקר דינא, וכ"כ החזו"א שם ע"ש.

ה) ובחזו"א יו"ד סי' י"ג סקי"א כתב על דברי התוס' בנדה הנ"ל, ולפ"ז עוף טמא שנתעברה מעוף טהור אינו נידון בזה וזה גורם אלא האפרוח הוא עוף טמא, ולכא' מיירי שהאפרוח בצורת עוף טמא, שהרי לדעת התוס' אזלינן בתר צורת הולד, וכן הוא בהמשך דבריו דבשאר עופות חוץ מכ"ד עופות הכתובים אינו אסור אלא אם יש בולד סימני טומאה, אך צ"ע מה שעלה בדעתו לדונו בזה וזה גורם, שהרי אם אין חוששין לזרע האב ליכא אלא חד גורם, ולדין הוי ספיקא ויש להחמיר גם כצד זה.

ונראה דהחזו"א לטעמיה שכתב לפני זה דמה שכתבו תוס' למאן דאסר זה וזה גורם אין כונתם למי שסובר כן בשאר דינים, אלא לר' יהושע דאסר בבכורות שם טמא הנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא, וזה על כרחך או כמ"ד

וצ"ל דכיון שמתהווה מעפרא נחשב שאין לו מולידים ואיסורו תלוי בצורת עצמו, ועי' להלן.

והרמב"ם כתב פ"ג ממאכלות אסורות הי"א דביצת טרפה אסורה ואפרוח היוצא ממנה מותר לפי שאינו מין טמא, ומבואר דבמין טמא אי אפשר להתיר משום דמעפרא קא גביל [והחזו"א בבכורות שם סקי"ח הביא כן מדברי המ"מ, ולכא' הוא מפורש בדברי הרמב"ם], אך הראב"ד שם השיג על הרמב"ם למה לא כתב הטעם שבגמ' דמעפרא קא גביל, ומשמע קצת דס"ל שטעם הגמ' יכול להתיר גם במין טמא, ואפרוח טמא דאסור הוא רק משום שבעצמו יש לו צורת טמא וכדברי התוס' הנ"ל.

ובמגיד משנה כתב שמין טמא שהזכיר הרמב"ם היינו אפרוח של ביצת עוף טמא שישב עליו עוף טהור, וצ"ע למה הוצרך לכך, והרי בטרפה מיירי בפשטות שישבה עליו הטרפה עצמה, ואולי עיקר כוונתו שהולד בצורת עוף טהור, וס"ל שיתכן שע"י ישיבת עוף טהור יהיה הולד בצורה זו, ובזה דומה לולד טרפה שהולד עצמו אינו טרפה, ולפ"ז מבואר מדברי המ"מ כסברת הגר"ח שלענין יחוס המין לא שייך דין זה וזה גורם, אך עצם הדבר רחוק מן הדעת שיהיה כן, ואולי יש ט"ס בדבריו ובמקום וישב עליו צ"ל שיש לו צורת, וצ"ע].

ובחזו"א שם כתב שגם התוס' מודו לדברי הרמב"ם ודבריהם רק במין שיש בו טהור וטמא ע"ש, וצ"ע שאם אנו רואים אותם כמין אחד שיש בו טמא וטהורה בודאי גם הולד צריך להתיחס למין זה ויהיה גם הוא בדין זה, ומאי קשיא להתוס', ולמה להו להא דמעפרא קא גביל, בלאו הכי כיון שהולד מתיחס למין כזה שהזכר שבו טמא והנקבה טהורה הרי אין סתירה בהגדרתו, ועל כרחך לבאר דברי התוס' כמ"ש לעיל סק"ב דאיסור טמא נחשב כאיסור שחל

הבא לפנינו שמא הוא דורס, ולדעת התוס' בנדה כשיש לו סימני טומאה אסור אף כשמולידיו טהורים, וצ"ל דכל שאין ריעותא אין לחוש שעוף זה משונה, ומסתמא כמו שתבניתו כעוף טהור כך אינו דורס כמותו, ונמצא לפ"ז שגם לשיטתו למעשה יהיה תלוי בתבנית הכללית].

ובסוף דבריו כתב ועוף טהור שנתעברה מטמא הולד טהור ואין לאסור משום עיבורו מן הטמא כסברת תוס', והלכך הפורשים ממין תרנגולים משונים כו' הנולדים בתמונת המשונים אסורים לעולם עכ"ל, והדברים אינם מובנים, לאיזה סברת תוס' כונתו, ועוד דפתח באין לאסור ומסיים והלכך אסורים לעולם, ואולי חסר כאן כמה תיבות וצ"ל ואין לאסור משום עיבורו מן הטמא [כיון שהולד בתמונת עוף טהור, אבל אם הולד בתמונת טמא אסור] כסברת התוס', ועל זה מסיים שפיר והלכך כו', ומיהו צ"ע דלפי מה שכתבנו לעיל לבאר שיטתו כל דברי התוס' אינם להלכה דקי"ל דלא כר"ש, ובלא"ה כבר כתב בעצמו בבכורות שהעיקר לדינא שלא כדברי התוס' בנדה, וצ"ע.

ו) ובעיקר הנידון של נולדים מעופות המשונים, הנה אם האם טהורה והולד בדמות טהור, הדבר מבואר בכמה ראשונים להיתרא, שהרי לתוס' בנדה מותר מחמת צורת עצמו, ולתוס' בחולין והמרדכי בשם ר"ת וראב"ן וראבי"ה שרי מדין זה וזה גורם, וכן מבואר לדינא בדברי החזו"א ביו"ד הנ"ל, ורק לפי סברת הגר"ח והחזו"א בבכורות [הנ"ל סק"ב] שלענין יחוס המין לא אמרינן זה וזה גורם יש מקום לאסור, אבל כבר נתבאר שלא מצאנו להם מקור מפורש בדברי הראשונים, ועוד נראה שאף לדבריהם יש להתיר, דכיון שאם ידוע שהאב טמא הוי ספק איסור, שאם אין חוששין לזרע האב הולד מותר, ואם כן כשאין ידוע אם האב טמא או טהור איכא ספק ספיקא להיתרא.

חוששין לזרע האב או דגם למ"ד אין חוששין לזרע האב יש לאסור משום יוצא מן האסור [ע"ל סק"ב], ועל זה מסיים כאן דלפי דבריהם נמצא שגם לר"א שמתיר זה וזה גורם דמינים מ"מ בעופות אזלינן בתר צורת הולד ואסור, ואם כן לדינא אין נ"מ בכל זה, שהרי למסקנא כל דברי ר"א ור"י הם אליבא דר"ש דאסר קלוט בן פרה, אבל לדידן ע"כ ליתנהו להני דרשות ואין לדון אלא לפי הכללים דכל התורה משום חוששין לזרע האב וזה וזה גורם.

ולפ"ז י"ל דגם מה שכתבו התוס' שאין הולד מתיחס למולידיו משום דמעפרא קא גביל, הוא ג"כ רק לענין פלוגתא דר"א ור"י, אבל בדין זה וזה גורם דכל התורה גם הנולד מדבר שהוא עפרא יש לאסור אם הוא מין טמא, וניחא מה ששאלנו לעיל סק"ד.

ובעיקר הדבר שחילק החזו"א בין כ"ד עופות לשאר עופות, דכ"ד עופות איסורם תלוי במין ומודו התוס' בהו שהאפרוח נידון בדין אמו, אבל בשאר עופות דבעינן סימנים ס"ל שצריך שיהיו הסימנים אף בולד, מבואר דמפרש מה שכתבו התוס' שנאסר הולד על ידי סימני טומאה היינו ד' סימנים שמנו חכמים בעופות טמאים [וגם כשכתב אח"כ לצדד שכל דברי התוס' בתרנגולא דאגמא, מ"מ לענין תרנגולא ס"ל שתלוי בסימנים], ולכאוי אינו מוכרח, שי"ל כוונתם לתבנית הכללית של מין טמא או טהור, וכל שתבניתו הכללית כעוף טמא אף שהוא עצמו אין לו סימני טומאה ה"ז אסור, שאינו אלא מום ולא מין אחר, וכן להיפך אם תבניתו כמין טהור ויש לו סימני טומאה, וצ"ע.

והנה יש לשאול לדברי החזו"א שדמות טמא של הולד היינו שיש לו סימני טומאה, א"כ לפי מה שאנו מצריכים מסורת למין שאינו ידוע שמא הוא דורס, כמו כן נחוש לכל עוף

אלא חששא בעלמא], ועכ"פ כשנבדקו המינים המעורבים ונמצאו בהם זפק ואצבע יתרה וקורקבן נקלף, שלדעת רמב"י ותוס' הוא בודאי עוף טהור, וכבר כתב הגר"א בסי' פ"ב סק"ג שכן הסכימו הפוסקים, וכ"כ בחזו"א י"ד סי' י"ג סק"י ע"ש, אף שבודאי אין לזוז ממנהגנו להחמיר ולחוש לדריסה, מ"מ כיון שאין החשש מדינא יש לסמוך על סברות הנ"ל ולהקל בספקות.

ז ומלבד כל הנ"ל יש לעיין מה נחשב מין בפני עצמו להצריך עליו מסורת, ועי' בחזו"א כלאים סי' ג' סק"ו ז' שמחלק בין איסור כלאים ליחוס של אתרוג, וצ"ע איך דינו לענין כשרות בע"ח, ולכאור' זה היה עיקר הנידון של עופות המשונים לפני קרוב למאתים שנה, שנחלקו בו השואל ומשיב והגר"ש קלוגר, ובמכתב זקננו הגרש"י זללה"ה [המודפס בשו"ת חזו"א סי' קל"ב] כתב שכבר יצא הדבר בהלכה רווחת להיתרא, ומה שלא אכלו חמיו זללה"ה הוא משום דהוי כהורה בו חכם ע"ש. והנה האוסרים כתבו שיש בהם שינויים מתרנגולים הרגילים שרגליהם ארוכות ומלאים נוצות וקולם עבה וכרכולתם קצר וביציהם כד וכד, והשואל ומשיב (חמישאה סי' ס"ט) כתב שכל אלו אינם שינויים גמורים ליחשב מין אחר [והוסיף שיש גם עדות שבא"י אוכלים אותם, אבל ממה שכתב אח"כ להוכיח ממה שאוכלים את האינדיק שאין לו מסורת כלל מבואר שעיקר היתרו הוא מהטעם הראשון], ועכ"פ אחד המשונים המעורבים בתרנגולים דידן הוא אותו שדנו בו אז, וצ"ע אם בשאר המינים המעורבים בתרנגולים דידן יש שינוי ותר גדול, וצ"ע.

ואם הולד בדמות טמא, בזה גם דעת התוס' בנדה לאסור [את"ל שדבריהם גם בשאר מינים חוץ מתרנגולא דאגמא, וגם נימא שדבריהם גם למאי דלא קי"ל כר"ש, עי' לעיל סק"ה], וכן פסק החזו"א ביו"ד כנ"ל, אך כבר נתבאר שרוב הפוסקים חולקים עליהם, ואף אם נחשיבנו ספקא דדינא עכ"פ יש כאן ספק ספיקא להתיר, כיון שהמשונה עצמו הוא ספק ולהרבה פוסקים שרי מדין זה וזה גורם.

ומיהו אם הספק על האם בזה החשש גדול יותר, שהרי אם אין חוששין לזרע האב אין כאן אלא ספק אחד, ומ"מ כיון שיש צד שחוששין לזרע האב, ולפי צד זה י"ל דשרי מדין זה וזה גורם, אף אם אין היתר זה ברור י"ל דשייך כאן ספק ספיקא [ואכמ"ל בדיני ס"ס].

והנה, בכל זה יש עוד סברא להתיר, שהרי אמרו בבכורות שם שטהורים וטמאים אין מתעברים זה מזה, ומבואר בגמ' שהוא כלל מוחלט שהרי אמרו דלא משכחת לדידן פלוגתא דר"א ור"י, וא"כ כשיש לנו מין מסופק ואנו רואין אותו פרה ורבה עם מינים טהורים יש ללמוד מזה שגם הוא טהור, אלא דבשו"ת חתם סופר סימן ע"ד שדא ביה נרגא, דשמא לא אמרו כן אלא בבהמות וחיות ולא בעופות [הו"ד בפ"ת ר"ס פ"ב], אבל נראה מדבריו שיותר דעתו נוטה להתיר בזה, ובצירוף עם התירא דזה וזה גורם הסכים שם להקל למעשה ע"ש, וכ"ש בזמנינו שכבר ניסו לערב הרבה מינים זה בזה ואין ידוע לנו שום מין טמא וטהור המתעברים זה מזה [אף שגם זה בודאי אינו ראייה גמורה, מ"מ יותר יש להקל בסברות קלות כיון שעיקר הנידון אינו